

Надія ДРОГОБЕЦЬКА
Завідувачка відділенням, викладач
Кременчуцького медичного фахового коледжу
імені В. І Литвиненка

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ – ОСНОВА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

Анотація: розглянуті переваги впровадження технології проблемного навчання при підготовці фахового молодшого бакалавра як конкурентоспроможних фахівців галузі.

Ключові слова: конкурентоспроможність, модель випускника, проблемний підхід, технології проблемного навчання.

Сьогодні в Україні відбуваються трансформації в усіх сферах суспільного життя. Соціально-економічні і політичні реформи, конкуренція на ринку праці, величезний потік інформації, розвиток науки і техніки вносять суттєві зміни у наше життя, визначають нові пріоритети і цінності. Сучасні умови ринку висувають принципово нові вимоги до молодих фахівців. Зважаючи на це, вимагає вдосконалення як сам процес навчання у вищій школі загалом, так і технології їх підготовки до професійної діяльності зокрема. Роботодавці висувають певні вимоги до потенційних працівників, основними з яких є теоретична підготовка, комунікабельність, здатність до швидкого „реагування”, здатність мислити на перспективу, організованість, трудова дисциплінованість. Модель випускника – то ніби предметно-реальний план освітньо-професійної підготовки фахівця, сходинки, які викладач спільно зі студентом долає до професійної та життєвої компетентності, не пропускаючи жодної, бо спеціальність медичного працівника вимагає професіоналізму найвищого рівня та високої моральності.

Різномпланова діяльність молодшого медичного персоналу вимагає й активного мислення під час розв'язання різноманітних завдань. Часто останні працюють в екстремальних умовах, коли потрібно швидко прийняти оптимальне рішення й адекватно діяти відповідно до конкретної ситуації. Це теж вимагає прояву самостійності, кмітливості, винахідливості, самовладання, міцної оперативної пам'яті тощо. Специфіка діяльності медичного працівника вимагає від них володіння комунікативними якостями, які забезпечують ефективну взаємодію з хворими. Висока відповідальність за найцінніше – здоров'я людини сприяє формуванню чесності, правдивості, дисциплінованості, ретельності, обумовлює розвиток акуратності, самоконтролю дій (при роздаванні медикаментів, виконанні процедур, виписуванні рецептів тощо).

Необхідність навчання вирішенню проблем стає особливо актуальною, спонукає викладачів до впровадження як новітніх, так і вже достатньо відомих педагогічних технологій.

Для стимулювання пошукової, самостійної діяльності студентів вже багато років в системі освіти широко використовуються технології проблемного навчання. Проблемний підхід орієнтує на вивчення як тих проблем, які прийнято вважати вічними і які кожне молоде покоління вирішує для себе

(життєвого вибору, самовизначення, ставлення до цінностей дорослих і т.д.), так і тих, які набули особливої актуальності для даного покоління молодих фахівців в зв'язку зі змінами, що відбуваються в суспільстві. Вважається, що проблема - це усвідомлення суб'єктом неможливості вирішити протиріччя, що виникло в тій чи іншій ситуації, засобами наявного знання, досвіду і інтуїції. У будь-якій проблемі існує як об'єктивний момент (а саме - вихідні дані, що створюють проблему і дозволяють її вирішити), так і суб'єктивні, які свідчать про готовність особи прийняти цю проблему на рівні його розвитку [4]. Дослідники виділяють три основні умови успішності проблемного навчання:

- забезпечення достатньої мотивації, здатної збудити інтерес до суті проблеми;
- забезпечення „посильної” праці з проблемами, що виникають на кожному етапі;
- значущість інформації, одержуваної при вирішенні проблеми, для того, кого навчають [2, с. 95].

Методику взаємодії викладача і студентів при проблемному викладі представлено у табл.1.

Бінарний процес при проблемному викладі навчального матеріалу

Таблиця 1

Дії викладача	Дії студентів
Актуалізація досліджуваного матеріалу	Відтворення раніше вивченого матеріалу
Постановка задачі	Сприйняття й усвідомлення мети
Створення проблемної ситуації, постановка навчальної проблеми	Усвідомлення проблеми
Демонстрація шляху наукового відкриття: - розкриття внутрішніх протиріч, що виникли при вирішенні проблеми, - міркування вголос, - висловлення гіпотез (пропозицій), - аналіз їх і обговорення	Слухання і сприйняття логічно структурованого викладу
Доказ істинності за допомогою досвіду, або розповіді про експеримент, проведений вченими	Відповіді на окремі питання викладача
Узагальнення, формулювання висновків	Співпереживання результатів експериментів
	Передбачення деяких чергових кроків досліджень
	Спостереження
	Усвідомлення і запам'ятовування фактів, висновків

В умовах підготовки фахового молодшого бакалавра проблемне навчання може застосовуватись на різних етапах процесу навчання – на етапі здобування нових знань (проблемні лекції), на етапі усвідомлення знань, формування й закріплення умінь та навичок (створення проблемних ситуацій і вирішення проблемних задач при проведенні семінарських або практичних занять, розв’язання проблемних завдань при виконанні самостійної роботи – написання рефератів, проектів тощо).

Організація і проведення проблемної лекції передбачає формування у студентів чотирьох основних груп навчальних компетенцій, пов’язаних з аналітичною, творчою, аксіологічною та комунікативною діяльністю.

На проблемних лекціях студенти залучаються до продуктивної діяльності, прагнуть поставити питання самому собі, своєму товаришу, викладачу, щоб дійти до істини.

1. Проблемна лекція має свою структуру. На наш погляд, оптимальну структуру проблемної лекції (табл.2), що узгоджується із технологічною схемою технології проблемного навчання, розробили П. Підкасистий, Л. Фрідман та М. Гарунов [1; с.125].

Структура проблемної лекції

Таблиця 2

№	Етап	Цілі	Прийоми та способи лектора
1	Вступ	Оволодіти увагою аудиторії, викликати інтерес	Початок лекції з несподіваної репліки, факту, жартівливого зауваження, історичного екскурсу
2	Постановка Проблеми	Показати актуальність, проаналізувати суперечності, часткові проблеми, сформулювати загальну проблему	Звернення до інтересів, потреб, посилення на факти, документи, авторитетні висловлювання, аналіз усталених, але неправильних поглядів
3	Розчленування проблеми на підпроблеми, завдання, питання	Чітко виокремити перелік проблем, завдань, питань, розкрити їх сутності	Обґрунтування логіки розв’язання проблеми, побудова загальної схеми розв’язання проблеми, ідеї, гіпотези, засоби вирішення, можливі результати, наслідки
4.	Виклад своєї позиції, підходів, засобів розв’язання	Показати в порівняльному аналізі власні підходи, позиції та інші думки	Обґрунтування доказових суджень, аргументів, використання прийомів критичного аналізу, порівняння

5.	Узагальнення, висновки	Сконцентрувати увагу на головному, сформулювати резюме висловленого	Твердження, що інтегрує головну ідею, думка, використання найсильнішого аргументу, крилатого вислову. Показ перспективи розвитку ідей, можливостей використання отриманих висновків
----	------------------------	---	---

2. Розділяємо думку, що суть проблемного викладу лекції саме в тому, що подаються не готові висновки, а розв'язуються певні проблеми. Така лекція розрахована не тільки на роботу пам'яті, а й на розвиток самостійного творчого мислення [3].

Наприклад, під час вивчення безпеки життєдіяльності і основ охорони праці в галузі на лекції «Категорії та поняття в безпеці життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек» ключове проблемне запитання: «Чи можливо у сучасних умовах негативного впливу техногенних та природніх катаклізмів зберегти здоров'я людини і планети в цілому. Як це зробити?» змусило студентів замислитися над екологічними проблемами сьогодення, можливостями їх запобігання й мінімізації. В ході лекції студентам було запропоновано поряд з інформативним матеріалом ряд проблемних питань і завдань, які вимагали від студентів аналізу свого життєвого досвіду, творчого підходу.

Основою проведення практичних занять є робота в групах. На практичних заняттях використовуються проблемні задачі, метод аналізу конкретних ситуацій, ділові та рольові ігри. У процесі групової роботи викладач виконує різноманітні функції: контролює хід роботи у групах; консультує, відповідає на запитання, координує діяльність, при необхідності допомагає окремим студентам або групі в цілому.

Під час практичних занять проблемного характеру студенти навчаються осмислювати ситуацію на даний момент, реально оцінювати можливі ситуації у майбутньому, проявляти організаторські здібності, раціонально оцінювати можливі варіанти дій, не ігнорувати важкі ситуації, а намагатися їх змінити чи вирішити (виховання волі, наполегливості у вирішенні проблемних ситуацій).

У процесі проведення практичного заняття «Управління силами та засобами під час надзвичайної ситуації (НС). (Медичне забезпечення при проведенні рятувальних робіт, засоби індивідуального захисту, карантинні та інші санітарно-протиепідемічні заходи)» було впроваджено метод аналізу конкретних ситуацій. До уваги студентів пропонується кілька варіантів надзвичайних ситуацій, для вирішення яких необхідно було визначити причину, наслідки конкретної надзвичайної ситуації, визначити і обговорити послідовність надання першої медичної допомоги потерпілим. В ході обговорення всіх варіантів студенти поглиблюють свої знання не тільки з безпеки життєдіяльності та основ охорони праці в галузі, а й з інших фахових дисциплін, а саме «Медсестринський догляд», «Епідеміологія», «Військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій».

На цьому ж занятті можна провести рольову гру з моделювання тактики дій і способів виконання робіт у зоні надзвичайної ситуації медичними бригадами. Студенти отримують відомості щодо ситуації (стихійне лихо, техногенна катастрофа, соціально-економічна та політична ситуація, статистичні дані) в умовній зоні умовної надзвичайної ситуації. Виконуючи певну роль, студенти безпосередньо беруть участь у формуванні практичних навичок надання медичної допомоги потерпілим від умовної надзвичайної ситуації.

Реалізацію ефективної підготовки формування компетенцій конкурентоспроможного фахівця відбувається і через виконання творчих завдань студентами. Вони навчаються вмінню формулювати, аналізувати, та вирішувати проблеми, творчо мислити, послідовно міркувати та висловлювати свої думки, працювати в команді, вмінню визначати пріоритети, планувати результати, нести персональну відповідальність.

Під час розгляду позааудиторної самостійної роботи «Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС» з теми «Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія» студенти аналізують вплив шкідливих звичок на організм людини (заповнивши відповідну таблицю), виконують дослідну роботу «Оцінка фізіологічних наслідків впливу алкоголю на живу тканину», розв'язують ситуаційні задачі, також інструкцією самостійної позааудиторної роботи для студента передбачений творчий рівень виконання завдання – звіт щодо опрацьованої теми можна подавати у вигляді проекту.

Таким чином, сучасна підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності буде ефективною за таких умов: спрямування навчальної діяльності і практичної підготовки студентів на формування особистісних рис, суттєвих для успішної професійної діяльності та спеціальних професійних якостей майбутніх фахівців; поєднання різних форм організації навчально-виховного процесу та використання технологій проблемного навчання; системної та систематичної підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Грабовська С. Л. Інтерактивне навчання у ВНЗ: проблеми і перспективи / С. Л. Грабовська // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Вип.15. – С. 171–176.
2. Колот А. М. Фундаменталізація та індивідуалізація навчального процесу як провідні тенденції розвитку освітньої діяльності / Індивідуалізація навчального процесу як провідна складова модернізації вищої економічної освіти: Зб. матеріалів науково-метод. конференції 31 січня – 2 лютого 2006 р.: У 2т. / А. М. Колот та ін (ред. кол.); Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – К.: КНЕУ, 2006. Т.1. – 2006. – 410 с.
3. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Семенова А.В. та ін. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / за ред. З.Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.

4. Панфілова А. П., Взаємодія учасників освітнього процесу - 2014. - 487 с. - Режим доступу: https://stud.com.ua/88159/pedagogika/vzayemodiya_uchasnikiv_osvitnogo_protsestu